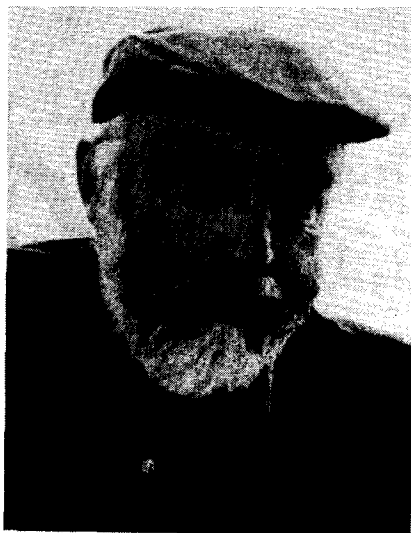

Een dom volk?

Wat vroeg Adam Smith zich ook weer af betreffende „the nature and the causes of the wealth of nations”? Dat is een interessante vraag, nu Nederland — „one of the wealthiest nations ever” — zich verbeeldt de tering naar de nering te moeten zetten en met een forse, zij het niet al te scherpe bijl aan het hakken schijnt te gaan. Wat kunnen we dan het best missen? Smith meende dat het vooral de verstandige arbeid is die aan het door de natuur gegevene een waarde toevoegt, die bij verstandig gebruik van het ontstane produkt op den duur tot grotere algemene welstand leidt. Naar het mij voorkomt is dit antwoord nu meer waar dan ooit, al zijn roof, plundering en potverteren als tijdverdrijf en bestaansmiddel zeker nog niet uitgestorven.

De volgende vraag is echter welk type arbeid dan in onze samenleving als bij uitstek „wealthproducing” of „wealthconserving” kan worden gezien. Nog steeds zijn de handen belangrijke hulpmiddelen, maar verhoudingsgewijs is het aandeel van de hoofdarbeid enorm toegenomen, zelfs meer dan professor Smith kon vermoeden. Beschikbare kennis, toepassingsvermogen, geestelijke discipline en creativiteit zijn de voornaamste bronnen van onze huidige en toekomstige rijkdom.

Voor al die landen, die hoog genoteerd staan als Europa's erfnemers: de VS, de Sovjetunie en Japan, zijn zich deze intellectuele verplichting en dat voorrecht maar al te zeer bewust. Hun onderwijs-systemen zijn de uitgebreidste, de selectiefste en de meest geperfectioneerde die wij kennen. Hoe zit dat met ons in Nederland? Volgen wij hier, zoals ge-

woonlijk, het voorbeeld van de grote broers? Welnee, ook bij ons gooit de leerdwang hoge ogen. We zijn niet zo goed als Denemarken, dat ons met de leerplicht een halve eeuw voor was, meer Nobelprijswinnaars telt, en in de Volkshogeschool een vorm van volwasseneneducatie kent waar wij nog nauwelijks aan begonnen zijn. Maar toch, ook wij zijn een geschoold volk, dat op basis van ons leerstelsel een geleerdenproductie heeft die gezien kan worden.

In ieder geval delen we in deze de voorhoede positie zozeer dat we ook niet gevrijwaard blijven voor de binnen onze cultuur op het ogenblik opkomende kritiek op verondersteld overintellectualisme, overscholing en wetenschapsaanbidding. Een kritiek die hier en daar zelfs in het teken komt te staan van antirationalisme, fundamentalisme en mystiek. Het zou onwetenschappelijk zijn die kritiek af te doen, als gold het alleen maar een boosaardige samenzwering van behekste duisterlingen. Er is onmiskenbaar een type wetenschapstoepassing dat zwaar medeschuldig is aan onze huidige cultuurcrisis. De wetenschap zelf gaat trouwens wat die toepassing betreft niet vrijuit. Zinniger dan een totale verwerping van rationaliteit en wetenschap lijkt me het aangepaste zoeken naar het herstel van een ontwikkeling van positieve wetenschap, die haar plaats in het kader van een lange-termijnvooruitgangdenken herneemt.

Het ligt dan ook voor de hand, en hier kom ik tot de kern, tot het thema van deze kolom, dat Nederland voor het overwinnen van de crisis vooral zijn herstel zoekt in handhaving en verhoging van het peil van zinnig toepasbare kennis en wetenschap. Zij zijn het die ons vooral kunnen helpen bij het verwerven van bestaansmiddelen, maar ook van de creativiteit en het cultuurtype die binnen

een westers model van leefbaarheid, overleving en herstelde vooruitgang passen.

Merkwaardig genoeg juist nu, doet de overheid, onze grote bezuinigeren heroverweger, iets dat lijnrecht tegen deze visie in gaat. Waar ze de bezuinigingsbijl zwaait, doet ze dat vooral in de richting van de boom der kennis. Het argument dat de werkloosheid onder academici reeds zou wijzen op een geleerdheidsoverschot lijkt me niet juist. De werkloosheid onder academici en hbo'ers is weliswaar groot en groeiend, maar zeker niet groter dan de gemiddelde landelijke werkloosheid. Als dat ertoe gaat leiden dat per beroepslaag de scholingsgraad toeneemt, is dat een positieve ontwikkeling.

In feite moeten we, waar onze toekomst bepaald gaat worden door voortgezette wetenschapontwikkeling als bron voor „the wealth of our nation”, een verhoogde scholing in natuur- zowel als sociale wetenschap als wenselijk zien. Middelbaar onderwijs voor iedereen, zij het niet per se van het huidige type en ook niet noodzakelijkerwijs samengeperst in de leeftijdsperiode 12-18 jaar. Daarboven kan dan hoger onderwijs komen voor zeker 10% der bevolking. Ook dit hoeft niet geperst te worden in de periode 18-24 jaar, maar kan in open vorm als volwasseneneducatie worden gespreid. Hoe dat zou kunnen is een aparte verhandeling waard. Deze kolom gaat niet verder dan te zeggen: een dom volk bezuinigt op zijn onderwijs.

P. Thoenes